Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEHO ADVOKÁTA
MACIEJ SZPUNAR
prednesené 15. júla 2021 [1]

Vec C-261/20

Thelen Technopark Berlin GmbH
proti
MN

[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor, Nemecko)]

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Smernica 2006/123/ES – Článok 15 – Honoráre architektov a inžinierov za plánovacie služby – Minimálne a maximálne tarify – Rozsudok, ktorým Súdny dvor konštatoval nesplnenie povinnosti členským štátom – Nezlučiteľnosť so smernicou – Možnosť dovolávať sa jej v spore medzi súkromnými osobami – Sloboda usadiť sa – Článok 49 ZFEÚ – Charta základných práv Európskej únie – Článok 16 – Zmluvná sloboda“

I. Úvod

1. Žalobca sa v rámci občianskeho súdneho konania domáha toho, aby mu žalovaná vyplatila odmenu za poskytnutú službu, a požaduje vyššiu sumu, než je suma, na ktorej sa dohodli zmluvné strany. Jeho požiadavka sa zakladá na ustanovení vnútroštátneho práva, podľa ktorého má poskytovateľ za predmetnú službu nárok na odmenu aspoň vo výške minimálnej sadzby stanovenej vnútroštátnym právom. Toto vnútroštátne ustanovenie je však v rozpore so smernicou. Treba takej žalobe vyhovieť?

2. Túto otázku rieši vnútroštátny súd v prejednávanej veci. Jeho rozhodnutie závisí od odpovede Súdneho dvora na otázku, či má vnútroštátny súd pri posudzovaní dôvodnosti žaloby podanej súkromnou osobou proti inej súkromnej osobe právomoc neuplatniť vnútroštátne ustanovenie, na ktorom je žaloba založená, ak je toto ustanovenie v rozpore so smernicou, v prejednávanej veci so smernicou 2006/123/ES [2].

[1] Jazyk prednesu: poľština.

[2] Smernica Európskeho parlamentu a Rady z 12. decembra 2006 o službách na vnútornom trhu (Ú. v. EÚ L 376, 2006, s. 36).

II. Právny rámec

A. Právo Únie

3. Odôvodnenia 5, 6 a 64 smernice 2006/123 stanovujú:

„(5) … je potrebné odstrániť prekážky týkajúce sa slobody poskytovateľov usadiť sa v členských štátoch a voľného pohybu služieb medzi členskými štátmi a zaručiť príjemcom a poskytovateľom právnu istotu potrebnú na praktický výkon týchto dvoch základných slobôd uvedených v zmluve…

(6) Tieto prekážky nemožno odstrániť len spoliehaním sa na priamu uplatniteľnosť článkov 43 a 49 zmluvy [(v súčasnosti články 49 a 56 ZFEÚ)], keďže na jednej strane riešenie jednotlivých prípadov prostredníctvom konaní o porušení a nesplnení povinností voči dotknutému členskému štátu by bolo pre vnútroštátne orgány aj inštitúcie Spoločenstva, najmä po rozšírení, veľmi zložité a na druhej strane si zrušenie mnohých prekážok vyžaduje predchádzajúcu koordináciu vnútroštátnych právnych systémov vrátane vytvorenia administratívnej spolupráce. Legislatívny nástroj Spoločenstva umožňuje vytvoriť skutočný vnútorný trh so službami, ako to uznali Európsky parlament a Rada.

…

(64) Na vytvorenie skutočného vnútorného trhu so službami je potrebné zrušiť všetky obmedzenia slobody usadiť sa a voľného pohybu služieb, ktoré sú stále zakotvené v zákonoch určitých členských štátov a ktoré nie sú v súlade s článkami 43 a 49 zmluvy [(v súčasnosti články 49 a 56 ZFEÚ)]. Obmedzenia, ktoré je potrebné zrušiť, ovplyvňujú najmä vnútorný trh so službami a mali by byť čo najskôr systematicky odstránené.“

4. Článok 2 ods. 1 tejto smernice stanovuje:

„Táto smernica sa vzťahuje na služby poskytované poskytovateľmi, ktorí sú usadení v členskom štáte.“

5. Článok 15 uvedenej smernice stanovuje:

„1. Členské štáty skúmajú, či sa podľa ich právnych systémov uplatňujú niektoré z požiadaviek uvedených v odseku 2, a zabezpečujú, aby všetky takéto požiadavky boli zlučiteľné s podmienkami ustanovenými v odseku 3. Členské štáty prispôsobia zákony, iné právne predpisy a správne opatrenia tak, aby boli zlučiteľné s týmito podmienkami.

2. Členské štáty skúmajú, či ich právne systémy podmieňujú prístup k činnosti v oblasti služieb alebo jej vykonávanie splnením niektorej z týchto nediskriminačných požiadaviek:

…

g) stanovené minimálne a/alebo maximálne tarify, ktoré musí poskytovateľ dodržiavať;

…

3. Členské štáty overujú, že požiadavky uvedené v odseku 2 spĺňajú tieto podmienky:

a) nediskriminácia: požiadavky nesmú byť priamo ani nepriamo diskriminačné vzhľadom na štátnu príslušnosť, alebo v prípade spoločností, vzhľadom na umiestnenie ich sídla;

b) nevyhnutnosť: požiadavky musia byť opodstatnené závažným dôvodom týkajúcim sa verejného záujmu [naliehavým dôvodom všeobecného záujmu – *neoficiálny preklad*];

c) proporcionalita: požiadavky musia slúžiť na zabezpečenie dosiahnutia sledovaného cieľa; nesmú prekročiť rámec nevyhnutný na dosiahnutie tohto cieľa; a nesmie byť možné nahradiť tieto požiadavky inými, menej obmedzujúcimi opatreniami, ktorými sa dosiahnu rovnaké výsledky.

…

5. V správe o vzájomnom hodnotení ustanovenej v článku 39 ods. 1 členské štáty uvedú:

a) požiadavky, ktoré majú v úmysle zachovať, a dôvody, prečo sú podľa nich tieto požiadavky v súlade s podmienkami ustanovenými v odseku 3;

b) zrušené alebo zmiernené požiadavky.

6. Od 28. decembra 2006 členské štáty nezavádzajú žiadne nové požiadavky takého charakteru, ako je uvedené v odseku 2, okrem prípadov, keď taká požiadavka spĺňa podmienky stanovené v odseku 3.

…“

B. Nemecké právo

6. V období relevantnom pre spor vo veci samej boli honoráre architektov a inžinierov upravené vo Verordnung über die Honorare für Architekten – und Ingenieurleistungen (nariadenie o sadzobníku odmien za služby architektov a inžinierov) v znení z 10. júla 2013 [3] (ďalej len „HOAI“).

7. § 1 HOAI stanovuje:

„Toto nariadenie upravuje výpočet odmien za základné služby architektov a inžinierov (dodávateľov) so sídlom v Nemecku, pokiaľ sa toto nariadenie vzťahuje na uvedené základné služby a pokiaľ sú poskytované na nemeckom území.“

8. § 7 HOAI stanovuje:

„1. Honorár sa stanoví na základe písomnej dohody zmluvných strán pri zadaní zákazky v medziach minimálnych a maximálnych sadzieb, ktoré upravuje toto nariadenie.

2. …

[3] BGBl. I, s. 2276.

3. Minimálne sadzby stanovené v tomto nariadení môžu byť znížené vo výnimočných prípadoch na základe písomnej dohody.

4. …

5. Pokiaľ sa zmluvné strany pri zadaní zákazky písomne nedohodnú inak, vychádza sa z nevyvrátiteľnej domnienky, že boli dohodnuté minimálne sadzby v súlade s odsekom 1.“

9. § 7 HOAI bol pozmenený prostredníctvom Erste Verordnung zur Änderung der Honorarordnung für Architekten und Ingenieure (prvé nariadenie, ktorým sa menia podmienky odmeňovania architektov a inžinierov) z 2. decembra 2020.[4] Táto zmena nadobudla účinnosť 1. januára 2021. Od tohto dátumu znie § 7 ods. 1 HOAI takto:

„Honorár sa stanoví na základe písomnej dohody zmluvných strán. Pokiaľ sa strany písomne nedohodnú na výške odmeny za základné služby, uplatnia sa základné sadzby stanovené podľa § 6.“

III. Skutkový stav, konanie vo veci samej a prejudiciálne otázky

10. Dňa 2. júna 2016 uzavrel MN (žalobca), ktorý prevádzkuje projektantskú kanceláriu, so spoločnosťou Thelen Technopark Berlin GmbH (žalovaná) zmluvu o poskytovaní projektantských služieb, ktorou sa žalobca zaviazal, že poskytne žalovanej služby týkajúce sa stavebného projektu v Berlíne. Strany sa dohodli, že žalobca dostane za poskytnuté služby paušálnu odmenu 55 025 eur. Žalovaná žalobcovi na základe predbežných faktúr, ktoré vystavil, uhradila sumu v celkovej hrubej výške 55 395,92 eura.

11. V júli 2017 žalobca po vypovedaní zmluvy o poskytovaní projektantských služieb listom z 2. júna 2017 vystavil za služby, ktoré poskytol, konečnú faktúru na základe minimálnych sadzieb stanovených v HOAI. Po zohľadnení už zaplatených súm a čiastky zadržanej v podobe záruky následne podal proti žalovanej žalobu o zaplatenie zostávajúcej časti odmeny v hrubej výške 102 934,59 eura spolu s úrokmi a nákladmi na právne zastupovanie pred začatím súdneho konania.

12. Prvostupňový súd a druhostupňový súd žalobe v podstatnej časti vyhoveli. Žalovaná sa opravným prostriedkom „Revision“ podaným na Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor, Nemecko) domáha zamietnutia žaloby.

13. Vnútroštátny súd sa domnieva, že výsledok konania o opravnom prostriedku „Revision“ závisí od odpovede na otázku, či sa ustanovenia článku 15 ods. 1, článku 15 ods. 2 písm. g) a článku 15 ods. 3 smernice 2006/123 uplatnia v spore medzi súkromnými osobami, v dôsledku čoho sa neuplatní ustanovenie HOAI, na ktorom je žaloba založená. V prípade kladnej odpovede bude opravný prostriedok „Revision“ úspešný. Dôvodom pochybností vnútroštátneho súdu je judikatúra Súdneho dvora.

[4] BGBl, s. 2636.

14. V rozsudku zo 4. júla 2019, Komisia/Nemecko [5], totiž Súdny dvor rozhodol, že Spolková republika Nemecko si tým, že zachovala povinné tarify za plánovacie služby architektov a inžinierov upravené v HOAI, nesplnila povinnosti, ktoré jej vyplývajú z článku 15 ods. 1, článku 15 ods. 2 písm. g) a článku 15 ods. 3 smernice 2006/123.

15. Uznesením zo 6. februára 2020, hapeg dresden [6], následne Súdny dvor rozhodol, že článok 15 ods. 1, článok 15 ods. 2 písm. g) a článok 15 ods. 3 smernice 2006/123 sa má vykladať v tom zmysle, že bráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorá zakazuje dojednať v zmluvách uzatvorených s architektmi alebo inžiniermi tarify, ktoré sú nižšie než minimálne sadzby určené v HOAI.

16. Za týchto okolností sa Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

„1. Vyplýva z práva Únie, najmä z článku 4 ods. 3 ZEÚ, článku 288 tretieho odseku ZFEÚ a článku 260 ods. 1 ZFEÚ, že článok 15 ods. 1, článok 15 ods. 2 písm. g) a článok 15 ods. 3 [smernice 2006/123] má v rámci prebiehajúceho súdneho konania medzi dvoma súkromnými osobami priamy účinok tým spôsobom, že sa už neuplatní smernici odporujúca vnútroštátna právna úprava uvedená v § 7 [HOAI], podľa ktorej sú minimálne sadzby odmien za plánovacie a dozorné služby architektov a inžinierov stanovené v tomto predpise – odhliadnuc od určitých výnimočných prípadov – záväzné a dojednanie o odmene v zmluvách s architektmi alebo inžiniermi, ktoré nedosahuje tieto minimálne sadzby, je neplatné?

2. V prípade zápornej odpovede na prvú otázku:

   a) Predstavuje právna úprava záväzných minimálnych sadzieb pre plánovacie a dozorné služby architektov a inžinierov v § 7 HOAI zavedená Spolkovou republikou Nemecko porušenie slobody usadiť sa stanovenej v článku 49 ZFEÚ alebo iných všeobecných zásad práva Únie?

   b) V prípade kladnej odpovede na druhú otázku písm. a): Vyplýva z takého porušenia, že v prebiehajúcom súdnom konaní medzi súkromnými osobami sa už vnútroštátna právna úprava záväzných minimálnych sadzieb (v tomto prípade § 7 HOAI) nemá uplatniť?“

17. V konaní na Súdnom dvore predložili písomné pripomienky účastníci konania vo veci samej, Holandské kráľovstvo, ako aj Európska komisia. Tie isté dotknuté subjekty s výnimkou žalovanej vo veci samej boli zastúpené na pojednávaní, ktoré sa konalo 3. mája 2021.

IV. Analýza

18. Vnútroštátny súd sa Súdneho dvora v podstate pýta, či z práva Únie vyplýva, že vnútroštátny súd prejednávajúci spor medzi súkromnými osobami musí ponechať neuplatnené ustanovenie vnútroštátneho práva, na ktorom žalobca založil svoj návrh, v prejednávanej veci § 7 HOAI (ďalej len „predmetné ustanovenie“), ak toto ustanovenie odporuje smernici 2006/123. Pochybnosti vnútroštátneho súdu vychádzajú z klasického problému práva Únie, ktorým je uplatňovanie ustanovení smernice, ktorá nebola prebratá alebo bola prebratá nesprávne, vnútroštátnymi súdmi v horizontálnom vzťahu po uplynutí stanovenej lehoty na prebratie.

[5] (C-377/17, EU:C:2019:562).

[6] (C-137/18, neuverejnené, EU:C:2020:84).

19. Vo svojej analýze stručne pripomeniem stanovisko Súdneho dvora k otázke účinku smerníc vo vzťahoch medzi jednotlivcami (časť A). Následne uvediem prvky sporu vo veci samej, ktoré považujem za podstatné pre vec prejednávanú Súdnym dvorom (časť B). Potom sa budem zaoberať návrhom Komisie, pokiaľ ide o možnosť výkladu v súlade s právom Únie (časť C). Nakoniec preskúmam dôvody, na základe ktorých je možné upustiť od uplatnenia vnútroštátneho ustanovenia odporujúceho smernici (časť D).

A. Účinok smernice v horizontálnych vzťahoch

20. Z článku 288 tretieho odseku ZFEÚ vyplýva, že smernica je na rozdiel od nariadenia záväzná pre všetky členské štáty, ktorým je určená. Samotná smernica teda nemôže vytvárať povinnosti na strane jednotlivca, a teda sa jej nemožno voči nemu dovolávať. [7]

21. Hovorí sa tomu, že smernica nemá priamy horizontálny účinok. Tento výraz opisuje jednak neexistenciu účinku, ktorý by spočíval v zakladaní práv a povinností pre jednotlivcov, a jednak vylúčenie samotnej možnosti uplatnenia smernice v spore medzi súkromnými osobami.

22. V tejto súvislosti pripomínam, že problematiku horizontálneho účinku smerníc treba odlíšiť od otázky priameho horizontálneho účinku ustanovení primárneho práva a nariadení. V prvom prípade sa hovorí o horizontálnom účinku ustanovení, ak sa ich pôsobnosť vzťahuje na správanie jednotlivcov (súkromných osôb). Inými slovami, je potrebné určiť, či sú jednotlivci priamymi adresátmi povinností alebo zákazov vyplývajúcich z týchto ustanovení. V tomto smere treba zdôrazniť, že aj keď tieto ustanovenia nie sú určené jednotlivcom, môžu sa na ne odvolávať v spore, ktorý vedú proti iným jednotlivcom. Týka sa to predovšetkým možnosti dovolávať sa takých ustanovení s cieľom určiť, či sú vnútroštátne ustanovenia, ktoré sa uplatnia v spore, v súlade s právom Únie („skúmanie zákonnosti“).

23. Čo sa týka vylúčenia priameho horizontálneho účinku smerníc, problém je odlišný. Ustanovenia smernice sa totiž nemožno dovolávať v spore proti súkromnej osobe, a to nezávisle od toho, či je cieľom priamo určiť práva alebo povinnosti vyplývajúce zo smernice alebo či ide o dosiahnutie preskúmania súladu vnútroštátnych ustanovení s právom Únie („skúmanie zákonnosti“). V tomto smere je otázka, či sú konkrétne ustanovenia smernice určené jednotlivcom, druhoradá.

24. Vylúčenie priameho horizontálneho účinku smernice však neznamená, že nemôže byť zohľadnená v spore medzi súkromnými osobami takým spôsobom, že ovplyvní právne postavenie iného jednotlivca. Súdny dvor vo svojej judikatúre uviedol viacero situácií, v ktorých je také zohľadnenie možné. Vzhľadom na predmet konania a na stanoviská účastníkov konania spomeniem len štyri z nich.

25. Po prvé Súdny dvor uviedol, že vnútroštátne súdy majú povinnosť vykladať vnútroštátne právo v súlade so smernicami (tzv. „konformný“ výklad). V tomto smere musia vykladať ustanovenia vnútroštátneho práva v najvyššej možnej miere v zmysle znenia a cieľov predmetnej smernice, aby sa dosiahol ňou sledovaný výsledok. [8] Dovolávanie sa smernice v súdnom spore na účely konformného výkladu teda môže viesť k jej zohľadneniu v rámci procesu uplatňovania zákona.

[7] Pozri najmä rozsudky z 26. februára 1986, Marshall (152/84, EU:C:1986:84, bod 48); zo 14. júla 1994, Faccini Dori (C-91/92, EU:C:1994:292, bod 20); z 5. októbra 2004, Pfeiffer a i. (C-397/01 až C-403/01, EU:C:2004:584, bod 108), ako aj zo 7. augusta 2018, Smith (C-122/17, EU:C:2018:631, bod 42).

[8] Pozri najmä rozsudky z 10. apríla 1984, von Colson a Kamann (14/83, EU:C:1984:153, bod 26); z 13. novembra 1990, Marleasing (C-106/89, EU:C:1990:395, bod 8), ako aj z 5. októbra 2004, Pfeiffer a i. (C-397/01 až C-403/01, EU:C:2004:584, body 113 a 114).

26. Po druhé dovolávanie sa smernice, ktorá stanovuje postup poskytovania informácií v oblasti technických noriem a predpisov,[9] pokiaľ boli vnútroštátne technické predpisy prijaté v rozpore s povinnosťami členských štátov, ktoré upravuje táto smernica, môže viesť k vylúčeniu uplatnenia týchto vnútroštátnych technických predpisov. Ak si totiž štát nesplní povinnosť, má to za následok, že v spore medzi súkromnými osobami sa neuplatnia vnútroštátne technické predpisy prijaté v rozpore s uvedenými povinnosťami, lebo ide o „podstatnú procesnú vadu“[10].

27. Po tretie ak konformný výklad nie je možný, vnútroštátny súd, ktorý prejednáva spor medzi súkromnými osobami, nesmie uplatniť vnútroštátne ustanovenie, ktoré je v rozpore so smernicou, pokiaľ si to vyžaduje potreba dodržiavať základnú zásadu práva Únie, najmä zásadu konkretizovanú v Charte základných práv Európskej únie.[11] V takom prípade však dôvodom na neuplatnenie vnútroštátnych ustanovení nie je ustanovenie smernice, ale všeobecná zásada práva Únie konkretizovaná v tomto ustanovení smernice.[12]

28. Po štvrté nie je vylúčené dovolávať sa smernice v tzv. „trojstrannej“ situácii, t. j. v situácii, v ktorej sa dôsledky sporu vedeného medzi jednotlivcom a štátom na vertikálnej úrovni, ktorý sa týka smernice, premietnu do právneho postavenia tretej osoby.[13]

B. Osobitosť sporu vo veci samej

29. Pre toto konanie sú relevantné nasledujúce prvky sporu vo veci samej:

– Spor vo veci samej je sporom medzi jednotlivcami (súkromnými osobami) a dotknutý právny vzťah vznikol uzavretím zmluvy o poskytovaní služieb. Medzi účastníkmi konania je teda horizontálny vzťah.

– Všetky skutkové okolnosti sporu vo veci samej sú obmedzené na jeden členský štát.

– Žaloba je založená na ustanovení vnútroštátneho práva, v dôsledku ktorého sa použije minimálna sadzba namiesto zmluvnej doložky, ktorá stanovuje odmenu poskytovateľa za poskytnutú službu, ktorá je vyššia než táto minimálna sadzba.

– Toto ustanovenie vnútroštátneho práva je v rozpore s článkom 15 ods. 1, článkom 15 ods. 2 písm. g) a článkom 15 ods. 3 smernice 2006/123.[14]

9 Akou je smernica Rady 83/189/EHS z 28. marca 1983 o postupe pri poskytovaní informácií v oblasti technických noriem a predpisov [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES L 109, 1983, s. 8), smernica [E]urópskeho parlamentu a Rady 98/34/ES z 22. júna 1998 o postupe pri poskytovaní informácií v oblasti technických noriem a predpisov (Ú. v. ES L 204, 1998, s. 37; Mim. vyd. 13/020, s. 337) a smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/1535 z 9. septembra 2015, ktorou sa stanovuje postup pri poskytovaní informácií v oblasti technických predpisov a pravidiel vzťahujúcich sa na služby informačnej spoločnosti (konsolidované znenie) (Ú. v. EÚ L 241, 2015, s. 1). Táto judikatúra sa vzťahuje aj na povinnosť uvedenú v článku 3 ods. 4 smernica 2000/31/ES Európskeho parlamentu a Rady z 8. júna 2000 o určitých právnych aspektoch služieb informačnej spoločnosti na vnútornom trhu, najmä o elektronickom obchode (smernica o elektronickom obchode) (Ú. v. ES L 178, 2000, s. 1; Mim. vyd. 13/025, s. 399). Pozri v tomto smere rozsudok z 19. decembra 2019, Airbnb Ireland (C-390/18, EU:C:2019:1112, bod 100).

10 Pozri rozsudky z 30. apríla 1996, CIA Security International (C-194/94, EU:C:1996:172, bod 48), a z 26. septembra 2000, Unilever (C-443/98, EU:C:2000:496, body 44, 50 a 51).

11 Ďalej len „Charta“.

12 Pozri judikatúru citovanú v bode 67 nižšie.

13 Pozri najmä rozsudky z 24. októbra 1996, Kraaijeveld a i. (C-72/95, EU:C:1996:404), ako aj zo 7. januára 2004, Wells (C-201/02, EU:C:2004:12).

14 Pozri body 14 a 15 vyššie.

– Tento rozpor konštatoval Súdny dvor v rozsudku vydanom v rámci konania upraveného článkom 258 ZFEÚ.

– Podľa vnútroštátneho súdu nie je možné predmetné ustanovenie vykladať tak, aby bol zabezpečený jeho súlad s článkom 15 ods. 1, článkom 15 ods. 2 písm. g) a článkom 15 ods. 3 smernice 2006/123.

– Zmluva medzi účastníkmi konania bola uzavretá po uplynutí lehoty na prebratie príslušnej smernice do vnútroštátneho právneho poriadku, ale pred začatím súdneho konania vo veci Komisia/Nemecko. [15]

C. Možnosť konformného výkladu

30. Z ustálenej judikatúry Súdneho dvora vyplýva, že otázka, či sa vnútroštátne ustanovenie má v rámci horizontálneho vzťahu prípadne ponechať neuplatnené, ak odporuje právu Únie, môže byť položená len v prípade, že nemožno poskytnúť konformný výklad tohto ustanovenia. [16]

31. Podľa vnútroštátneho súdu nie je možné vykladať ustanovenia vnútroštátneho práva tak, aby sa zabezpečil ich súlad so smernicou 2006/123, lebo by išlo o výklad *contra legem*. Komisia vo svojich písomných a ústnych pripomienkach spochybnila stanovisko vnútroštátneho súdu.

32. V minulosti síce Súdny dvor viackrát poukázal na to, že vnútroštátne súdy sú povinné vykladať také akty, akým je smernica alebo rámcové rozhodnutie, v súlade s právom Únie, systematicky však konštatoval, že zásada konformného výkladu nemôže slúžiť ako základ výkladu vnútroštátneho práva *contra legem*. [17] Keďže však ako sám Súdny dvor zdôraznil, nemá právomoc na výklad vnútroštátneho práva členského štátu, [18] v končenom dôsledku prináleží vnútroštátnemu súdu, aby rozhodol, či by bol výklad v súlade so smernicou výkladom *contra legem*. [19]

33. V tejto súvislosti na jednej strane súhlasím s názorom Komisie, podľa ktorého sa medze výkladu nemeckého práva vyplývajúceho z návrhu na začatie prejudiciálneho konania, ktoré opísal vnútroštátny súd, javia byť príliš úzke, predovšetkým z hľadiska judikatúry nemeckých súdov uvedenej v návrhu na začatie prejudiciálneho konania, z ktorej vyplýva, že odkaz na zásadu konania v dobrej viere uvedenú v nemeckom občianskom zákonníku v minulosti umožnil v určitom počte podobných vecí nebrať do úvahy predmetné ustanovenie nemeckého práva. Na druhej strane vzhľadom na kategorický postoj vnútroštátneho súdu, podľa ktorého sa táto judikatúra v prejednávanej veci neuplatní, nevidím dôvod, pre ktorý by mal Súdny dvor namiesto vnútroštátneho súdu posudzovať medze prípustného konformného výkladu v nemeckom práve.

15 Rozsudok zo 4. júla 2019, Komisia/Nemecko (C-377/17, EU:C:2019:562).

16 Pozri najmä rozsudky zo 17. apríla 2018, Egenberger (C-414/16, EU:C:2018:257, body 71 až 75 a bod 3 výroku), ako aj zo 6. novembra 2018, Bauer a Willmeroth (C-569/16 a C-570/16, EU:C:2018:871, bod 25 a bod 2 výroku).

17 Pozri najmä rozsudky z 15. apríla 2008, Impact (C-268/06, EU:C:2008:223, bod 100), a z 29. júna 2017, Popławski (C-579/15, EU:C:2017:503, bod 33 a citovanú judikatúru).

18 Pozri najmä rozsudok zo 16. februára 2017, Agro Foreign Trade & Agency (C-507/15, EU:C:2017:129, bod 23).

19 Pozri najmä rozsudky z 29. júna 2017, Popławski (C-579/15, EU:C:2017:503, bod 39), a zo 17. apríla 2018, Egenberger (C-414/16, EU:C:2018:257, body 73 až 75).

D. Dôvody, na základe ktorých by vnútroštátny súd mohol upustiť od uplatnenia predmetného ustanovenia

1. Osobitosť smernice 2006/123 ako nástroja konkretizujúceho základnú slobodu vnútorného trhu

34. Podľa môjho názoru treba začať analýzu prejednávanej veci skúmaním osobitosti smernice 2006/123 ako nástroja, ktorý konkretizuje predovšetkým slobodu usadiť sa vyplývajúcu z článku 49 ZFEÚ. Účastníci konania sa síce vo svojich pripomienkach výslovne nedotkli tejto otázky, zdá sa však byť žiaduce, aby Súdny dvor v prejednávanej veci podrobnejšie preskúmal vzťah medzi článkom 49 ZFEÚ a smernicou 2006/123.

35. Pokiaľ ide o prvú časť druhej otázky položenej vnútroštátnym súdom, Komisia vylúčila možnosť odvodiť zo samotného článku 49 ZFEÚ pre vnútroštátny súd povinnosť neuplatniť vnútroštátne ustanovenie, ktoré je s ním v rozpore. Podľa jej názoru skutočnosť, že predmetné ustanovenie nemeckého práva sa uplatňuje len vo vnútroštátnych situáciách, bráni zohľadneniu článku 49 ZFEÚ v prejednávanej veci. Toto tvrdenie vychádza z predpokladu, že ak by prejednávaná vec obsahovala akýkoľvek cudzí prvok a predmetné ustanovenie nemeckého práva by bolo uplatniteľné, bolo by možné odvolávať sa na článok 49 ZFEÚ. Rovnako by to znamenalo, že skutkové okolnosti, ktoré patria do pôsobnosti smernice 2006/123, by bolo možné posudzovať aj z hľadiska ich súladu s článkom 49 ZFEÚ. V tomto smere mám vážne pochybnosti, ktoré tu chcem vysvetliť Súdnemu dvoru. Tieto pochybnosti sú podľa môjho názoru spôsobilé odôvodniť prípustnosť priameho uplatnenia smernice 2006/123 v prejednávanej veci.

36. Preskúmam teda podrobnejšie osobitosť kapitoly III smernice 2006/123, ktorá konkretizuje slobodu usadiť sa uvedenú v článku 49 ZFEÚ takmer pre všetky formy činnosti v oblasti poskytovania služieb. Tým sa smernica 2006/123 odlišuje od ďalších aktov sekundárneho práva, ktoré harmonizujú vybraté – a obvykle obmedzené – aspekty slobody usadiť sa v danom odvetví.[20] Z toho vyplýva, že pravidlá stanovené v judikatúre, ktoré vymedzujú vzťah medzi slobodami upravenými v Zmluvách a opatreniami harmonizujúcimi určité vybraté aspekty týchto slobôd, nie je možné automaticky použiť v kontexte smernice 2006/123.

37. Po prvé by som chcel pripomenúť dve veľmi dôležité rozhodnutia Súdneho dvora. Na jednej strane v rozsudku Rina Services Súdny dvor rozhodol, že ak určitá otázka patrí do pôsobnosti smernice 2006/123, netreba ju navyše skúmať z hľadiska ustanovení Zmluvy.[21] Na druhej strane v rozsudku X a Visser Súdny dvor konštatoval, že ustanovenia kapitoly III smernice 2006/123, ktoré sa týkajú slobody poskytovateľov usadiť sa, sa vzťahujú aj na situáciu, ktorej všetky relevantné prvky sú obmedzené na vnútro jediného členského štátu.[22]

38. Po druhé treba venovať pozornosť prvkom, ktoré jasne naznačujú, že normotvorca Únie chcel prijatím smernice 2006/123 vykonať alebo konkretizovať dve základné slobody vnútorného trhu, najmä slobodu usadiť sa.[23] Cieľom tejto smernice nie je harmonizovať vybraté aspekty činností v oblasti poskytovania služieb, ale spresniť samotnú Zmluvu. Na tento účel uvedená smernica do

[20] Najmä smernica Rady 77/249/EHS z 22. marca 1977 na uľahčenie účinného výkonu slobody právnikov poskytovať služby (Ú. v. ES L 78, 1977, s. 17; Mim. vyd. 06/001, s. 52).

[21] Rozsudok zo 16. júna 2015, Rina Services a i. (C-593/13, EU:C:2015:399, bod 23 a nasl.).

[22] Pozri rozsudok z 30. januára 2018, X a Visser (C-360/15 a C-31/16, EU:C:2018:44, body 99 až 110 a bod 3 výroku).

[23] Pozri odôvodnenia 5, 6 a 64 smernice 2006/123. Pozri tiež rozsudok zo 16. júna 2015, Rina Services a i. (C-593/13, EU:C:2015:399, bod 40), v ktorom Súdny dvor výslovne uviedol, že smernica 2006/123 je aktom sekundárneho práva, ktorý konkretizuje základnú slobodu zakotvenú Zmluvou o FEÚ.

veľmi veľkej miery zohľadňuje judikatúru Súdneho dvora najmä tým, že podrobne upravuje zákaz uplatňovať určité obmedzenia alebo že spresňuje platné výnimky. Čo sa týka článku 15 tejto smernice, je zrejmé, že jeho cieľom je zosúladiť regulačné právomoci členských štátov, pokiaľ ide o požiadavky na výkon hospodárskej činnosti a účinný výkon slobody usadiť sa, ktorý je zaručený Zmluvou.

39. Z tejto analýzy vyplývajú dva závery. Po prvé ak skúmaná vnútroštátna právna úprava patrí do pôsobnosti smernice 2006/123 a je s ňou *nezlučiteľná*, nie je potrebné skúmať zlučiteľnosť tejto právnej úpravy so Zmluvou. Tento záver sa javí byť samozrejmý a Súdny dvor v tomto smere nemá pochybnosti.[24] Po druhé, a podľa môjho názoru je to prirodzený dôsledok rozsudku Rina Services,[25] ak skúmaná vnútroštátna právna úprava patrí do pôsobnosti smernice 2006/123 a je s ňou *zlučiteľná*, nemožno ju napadnúť na základe ustanovení Zmluvy, ktoré sa týkajú slobodného poskytovania služieb a slobody usadiť sa.[26]

40. Táto logika podľa môjho názoru spochybňuje dôvodnosť tvrdenia Komisie, podľa ktorého je možné dovolávať sa článku 49 ZFEÚ, ak vec obsahuje cudzí prvok a ak sa uplatní predmetné ustanovenie nemeckého práva. Znamenalo by to totiž, že ten istý skutkový stav by bolo možné posudzovať z hľadiska jeho zlučiteľnosti so smernicou 2006/123 a tiež s článkom 49 ZFEÚ. Toto riešenie by podľa mňa bolo v rozpore so zámerom normotvorcu Únie, ktorý chcel prijatím tejto smernice zároveň taxatívne upraviť slobodu usadiť sa z hľadiska činností v oblasti služieb. Inými slovami, všetky formy slobody usadiť sa a všetky aspekty tejto slobody, ktoré patria do pôsobnosti tejto smernice, už nie je potrebné skúmať z hľadiska článku 49 ZFEÚ.

41. Navyše ako vyplýva z rozsudku X a Visser[27], ustanovenia kapitoly III smernice 2006/123 sa uplatnia aj na situáciu, ktorej všetky relevantné prvky sú obmedzené na vnútro jediného členského štátu. Tento rozsudok podľa mňa potvrdzuje, že zámerom normotvorcu Únie je to, aby smernica 2006/123 v rámci svojej pôsobnosti rozšírila rozsah slobody usadiť sa na čisto vnútroštátne vzťahy.[28]

42. Ak pripustím, že kapitola III smernice 2006/123 konkretizuje slobodu usadiť sa upravenú v článku 49 ZFEÚ, podľa môjho názoru je potrebné prijať odlišný prístup k problému horizontálneho uplatňovania tejto smernice.

43. Domnievam sa, že keď skutkové okolnosti patria do pôsobnosti kapitoly III smernice 2006/123, je potrebné vylúčiť možnosť dovolávať sa slobody usadiť sa v zmysle článku 49 ZFEÚ s cieľom napadnúť právnu úpravu členského štátu v spore proti súkromnej osobe. Taká možnosť by nebola len v rozpore s myšlienkou konkretizácie slobody usadiť sa prijatím smernice 2006/123. Zároveň by mala za následok zložité analýzy vecnej pôsobnosti slobody usadiť sa. Bolo by teda potrebné preskúmať, či by dotknutá vnútroštátna právna úprava, ktorá odporuje smernici, bola tiež v rozpore s článkom 49 ZFEÚ, pokiaľ by smernica nebola prijatá. Je nepochybné, že také riešenie by ohrozilo potrebný účinok smernice 2006/123.

[24] Pozri rozsudky z 23. februára 2016, Komisia/Maďarsko (C-179/14, EU:C:2016:108, bod 118), ako aj z 30. januára 2018, X a Visser (C-360/15 a C-31/16, EU:C:2018:44, bod 137).

[25] Rozsudok zo 16. júna 2015 (C-593/13, EU:C:2015:399).

[26] Napadnutie vnútroštátnej právnej úpravy by bolo možné, len ak by sa ukázalo, že konkrétne ustanovenia smernice o službách sú nezlučiteľné so Zmluvou.

[27] Rozsudok z 30. januára 2018, X a Visser (C-360/15 a C-31/16, EU:C:2018:44, bod 3 výroku).

[28] Treba pripustiť, že také riešenie má veľa výhod. Nie je totiž potrebné hľadať vo všetkých skutkových situáciách cudzí prvok, ktorého existenciu je často ťažké určiť, aby sa mohla priamo uplatniť sloboda stanovená Zmluvou.

44. Teoreticky je možné odvolávať sa na tradičné vylúčenie priameho horizontálneho účinku a vychádzať z toho, že bez ohľadu na to, či vo veci existuje alebo neexistuje cudzí prvok, je vylúčené dovolávať sa vo vzťahu k jednotlivcovi ustanovení kapitoly III smernice 2006/123. Také riešenie by bolo podľa mňa jednoznačne neprijateľné už len preto, že taký akt sekundárneho práva, akým je smernica 2006/123, nemôže nijakým spôsobom obmedziť pôsobnosť slobody stanovenej Zmluvou, a to ani pokiaľ ide o nemožnosť dovolávať sa ho v spore proti jednotlivcovi.

45. Zostáva teda jediné riešenie, ktoré je podľa môjho názoru správne a vyplýva z konštatovania, podľa ktorého kapitola III smernice 2006/123 nielen konkretizuje slobodu usadiť sa vyplývajúcu zo Zmluvy, ale aj rozširuje jej pôsobnosť na čisto vnútroštátne vzťahy. Dovolávanie sa ustanovení tejto kapitoly v spore proti inému jednotlivcovi by malo byť prípustné, rovnako ako je prípustné priamo sa dovolávať v podobných situáciách slobody usadiť sa vyplývajúcej zo Zmluvy.

46. Rozpor dotknutého ustanovenia vnútroštátneho práva s článkom 15 ods. 2 písm. g) smernice 2006/123 teda musí vnútroštátny súd posudzovať špecificky bez ohľadu na judikatúru, ktorá vylučuje priamy horizontálny účinok smerníc.

47. V dôsledku toho sa domnievam, že ak nie je možný výklad v súlade s právom Únie, vnútroštátny súd prejednávajúci spor medzi súkromnými osobami, ktorý sa týka žaloby založenej na vnútroštátnom ustanovení upravujúcom minimálne sadzby platné pre poskytovateľov služieb v rozpore s článkom 15 ods. 1, článkom 15 ods. 2 písm. g) a článkom 15 ods. 3 smernice 2006/123, toto vnútroštátne ustanovenie nesmie uplatniť. Túto povinnosť má vnútroštátny súd na základe článku 15 ods. 2 písm. g) a článku 15 ods. 3 smernice 2006/123, ktoré sú ustanoveniami konkretizujúcimi slobodu usadiť sa vyplývajúcu z článku 49 ZFEÚ.

2. Analogické uplatnenie judikatúry týkajúcej sa technických predpisov

48. Holandská vláda najmä navrhla, aby Súdny dvor v prejednávanej veci analogicky uplatnil svoju judikatúru týkajúcu sa neoznámených technických predpisov.

49. Ako uviedol samotný Súdny dvor, jeho judikatúra týkajúca sa technických predpisov má povahu výnimky a nie je dôvod rozšíriť ju na iné situácie. Osobitosť vecí, v ktorých ju Súdny dvor prijal,[29] spočíva v tom, že daná smernica, ktorá vo vzťahu k jednotlivcom nestanovuje práva ani povinnosti, nevymedzuje vecný obsah právneho pravidla, na základe ktorého musí vnútroštátny súd rozhodnúť spor, ktorý prejednáva. Judikatúra týkajúca sa neexistencie možnosti odvolávať sa na smernicu, ktorá nebola prebratá, pokiaľ ide o vzťah medzi jednotlivcami, preto nie je v takých veciach relevantná.[30]

50. Prejednávaná vec sa v ničom nepodobá na veci, ktoré sa týkajú neoznámených technických predpisov. Článok 15 ods. 2 písm. g) a článok 15 ods. 3 smernice 2006/123 nie sú ustanoveniami, ktoré stanovujú oznamovaciu povinnosť. Nie je teda dôvod na analogické uplatnenie judikatúry týkajúcej sa neoznámených technických predpisov.

[29] Pozri najmä rozsudky z 30. apríla 1996, CIA Security International (C-194/94, EU:C:1996:172, bod 48); z 26. septembra 2000, Unilever (C-443/98, EU:C:2000:496, body 44, 50 a 51), a z 19. decembra 2019, Airbnb Ireland (C-390/18, EU:C:2019:1112, bod 100).

[30] Rozsudok zo 7. augusta 2018, Smith (C-122/17, EU:C:2018:631, bod 53).

3. Použitie smernice 2006/123 ako „štítu“, a nie ako „meča“

51. Podľa holandskej vlády zo súčasnej judikatúry Súdneho dvora [31] vyplýva, že jednotlivec sa nemôže dovolávať ustanovenia smernice s cieľom uložiť inému jednotlivcovi povinnosť, ktorá je v ňom stanovená, pokiaľ táto povinnosť nevyplýva z vnútroštátneho práva (nemôže ho použiť ako „meč“). Podľa tejto vlády však z uvedenej judikatúry nevyplýva, že jednotlivec sa nemôže dovolávať ustanovenia smernice, keď mu chce protistrana uložiť povinnosť stanovenú vnútroštátnou právnou úpravou, ktorá je v rozpore so smernicou. Holandská vláda sa domnieva, že v druhom prípade (v ktorom je smernica použitá ako „štít“) prináleží vnútroštátnemu súdu neuplatniť dotknuté ustanovenie vnútroštátneho práva.

52. Komisia sa domnieva, že toto rozlíšenie je nevyhnutné. Poukazuje na to, že Súdny dvor sa vo svojej judikatúre odvoláva na skutočnosť, že smernica nemôže *sama osebe* ukladať povinnosti súkromným osobám, a teda sa na ňu *ako takú* nemožno odvolávať vo vzťahu k jednotlivcovi. V prejednávanej veci však povinnosť žalobcu *držať sa* odmeny v dohodnutej výške vyplýva zo zmluvy. Žalovaná sa v dôsledku toho nebráni voči širším nárokom žalobcu na základe samotnej smernice 2006/123, ale na základe tejto smernice v spojení so zmluvou. Nejde teda o situáciu, v ktorej by jednotlivcovi určité práva vyplývali zo smernice *samej osebe* alebo zo smernice *ako takej*.

53. Komisia však má pochybnosti o tom, že by tieto úvahy boli v prejednávanej veci rozhodujúce, a to jednak vzhľadom na kategorické konštatovania Súdneho dvora uvedené v jeho judikatúre, z ktorej vyplýva, že smernice sa nemožno dovolávať v spore medzi jednotlivcami s cieľom vylúčiť právnu úpravu členského štátu, ktorá je v rozpore s touto smernicou, [32] a jednak vzhľadom na osobitosť súkromnoprávnych zmlúv, ktorá spočíva v tom, že strany pri vymedzovaní svojich práv a povinností samy hľadajú rovnováhu medzi svojimi záujmami. Podľa jej názoru zohľadnenie smernice nevyhnutne znamená zhoršenie situácie jednej zo strán, takže otázka, či z tejto smernice vyplýva právo alebo povinnosť, nie je určujúca. Ide totiž v podstate o dve strany tej istej mince.

54. S týmto posledným záverom Komisie súhlasím.

55. Po prvé myšlienka, podľa ktorej smernica ako taká vyvoláva v horizontálnych vzťahoch rozdielne účinky v závislosti od toho, či sa používa ako „meč“ alebo ako „štít“, podľa môjho názoru nemá oporu v znení článku 288 tretieho odseku ZFEÚ. Účinkom tohto ustanovenia nie je zrušenie alebo zbavenie účinnosti vnútroštátnych ustanovení, ktoré sú v rozpore so smernicou, v horizontálnych vzťahoch.

56. Ako správne uviedla Komisia, judikatúra Súdneho dvora v podstate zakazuje vyvodzovať zo smerníc právne následky, či už v podobe práv alebo povinností, pre jednotlivcov v horizontálnych vzťahoch. Otázka, či smernica stanovuje povinnosť, ktorú chce jedna strana uložiť protistrane, alebo len zákaz uložiť povinnosť, ktorá vyplýva z vnútroštátneho práva, totiž závisí od príslušnej procesnej konfigurácie a použitej perspektívy, takže toto rozlíšenie nie je založené na objektívnom kritériu.

[31] Holandská vláda sa odvoláva na rozsudky zo 7. augusta 2018, Smith (C-122/17, EU:C:2018:631), a z 24. januára 2012, Dominguez (C-282/10, EU:C:2012:33).

[32] Rozsudok zo 7. augusta 2018, Smith (C-122/17, EU:C:2018:631, bod 44).

57. Ak totiž smernica zakazuje prijatie ustanovení stanovujúcich minimálnu odmenu za službu, ktorá je pre strany záväzná, zjavne je možné tvrdiť, že ide o situáciu, v ktorej ustanovenie vnútroštátneho práva ukladá povinnosť zaplatiť sumu, ktorá je vyššia než odmena dohodnutá stranami, pričom proti tejto povinnosti chráni smernica ako „štít“. Dá sa však povedať aj to, že táto smernica nepriamo zakladá konkrétne právo a povinnosť pre jednotlivcov: právo príjemcu služby splniť si povinnosť zaplatením zmluvne dohodnutej ceny a povinnosť poskytovateľa uznať, že zaplatenie zmluvne dohodnutej ceny má za následok oslobodenie príjemcu služby od zmluvnej povinnosti. Príjemca služby teda pri obrane voči žalobe jednou rukou zdvihne „štít“ a zároveň druhou rukou udrie „mečom“, aby poskytovateľovi uložil povinnosť uznať, že zaplatenie nižšej odmeny ako minimálna suma má za následok zánik povinnosti.

58. Môžem si predstaviť, že príjemca služby omylom vyplatil vyššiu než zmluvne dohodnutú odmenu a následne požiadal poskytovateľa o jej vrátenie. Týmto spôsobom by sa od poskytovateľa domáhal vydania plnenia poskytnutého bez právneho dôvodu. Príjemca služby by sa na tento účel dovolával smernice ako „meča“. Rovnako by to bolo, keby sa strany dohodli na vyššej odmene, než je platná maximálna sadzba, a poskytovateľ, ktorému by bola vyplatená len maximálna suma, by sa domáhal rozdielu medzi touto maximálnou sadzbou a zmluvne dohodnutou odmenou. V podstate by sa usiloval uložiť príjemcovi služby povinnosť zaplatiť zmluvnú odmenu, ktorá vyplýva zo smernice. Hoci v prejednávanej veci nejde o také situácie, je logické, že riešenie by malo byť vo všetkých prípadoch rovnaké: ak sa ustanovenie vnútroštátneho práva nesmie uplatniť, nesmie sa uplatniť v nijakom z týchto prípadov. Argumentácia založená na uložení povinnosti jednotlivcovi tento výsledok nezaručuje v každej procesnej konfigurácii a navyše je založená na nepresnom a nejasnom kritériu.

59. Ak sa na návrh holandskej vlády pozriem z trochu iného uhla, môžem sa zamerať na samotnú možnosť dovolávať sa smernice vo vzťahu k jednotlivcovi. Smernica použitá ako „štít“ by teda mala za následok vylúčenie ustanovenia vnútroštátneho práva, ktoré jej odporuje, ako základu rozhodnutia. V tomto zmysle fungovanie smernice ako „štítu“ zodpovedá tzv. dovolávaniu sa smernice s cieľom vylúčiť ustanovenie vnútroštátneho práva (fr. „invocabilité d'exclusion“) a je opakom dovolávania sa smernice s cieľom nahradiť ustanovenie smernice v základe rozhodnutia (fr. „invocabilité de substitution“). [33]

60. Toto kritérium na rozlišovanie podľa spôsobu fungovania smernice ako „štítu“ alebo ako „meča“ (za predpokladu, že zodpovedá rozlišovaniu medzi „vylúčením a „nahradením“) je možno presnejšie, viem si však predstaviť situácie, v ktorých je také rozlišovanie ťažko realizovateľné.

61. Najdôležitejšie je to, že hoci k tomu Súdny dvor povzbudili generálni advokáti Saggio, [34] Alber [35] a Ruiz-Jarabo Colomer, [36] definitívne túto koncepciu podľa všetkého zamietol v rozsudku Pfeiffer. [37]

62. Vo veci, v ktorej bol vydaný tento rozsudok, totiž povinnosť súvisiaca s pracovným časom, ktorá bola v rozpore s dotknutou smernicou, nevyplývala zo zákona, ale z kolektívnej zmluvy, na ktorú odkazovala zmluva uzavretá pracovníkom. Rozdiel medzi týmito dvoma vecami spočíva

[33] Pozri návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Léger vo veci Linster (C-287/98, EU:C:2000:3, bod 57 a nasl.), a článok, ktorý je v nich citovaný, konkrétne GALMOT, Y., BONICHOT, J.-C.: La Cour de justice des Communautés européennes et la transposition des directives en droit national. In: *Revue française de droit administratif*. 1988 január – február, 4(1), s. 16.

[34] Pozri návrhy, ktoré predniesol v spojených veciach Océano Grupo Editorial a Salvat Editores (C-240/98 až C-244/98, EU:C:1999:620, bod 38).

[35] Pozri návrhy, ktoré predniesol vo veci Collino a Chiappero (C-343/98, EU:C:2000:23, bod 30).

[36] Pozri návrhy, ktoré predniesol v spojených veciach Pfeiffer a i. (C-397/01 až C-403/01, EU:C:2003:245, bod 58).

[37] Rozsudok z 5. októbra 2004 (C-397/01 až C-403/01, EU:C:2004:584).

v tom, že v jednej je povinnosť, ktorá odporuje smernici, zároveň v priamom rozpore s doložkou o cene uvedenou v zmluve uzavretej stranami (situácia v prejednávanej veci), zatiaľ čo v druhej nešlo o taký zjavný rozpor, lebo samotná zmluva neobsahovala doložku týkajúcu sa pracovného času, ale odkazovala na kolektívnu zmluvu, ktorá upravovala túto povinnosť (vec Pfeiffer [38]). Napriek tomu je možné vychádzať z toho, že neexistencia relevantnej zmluvnej doložky znamenala, že povinnosť súvisiaca s pracovným časom bola určená legislatívnym ustanovením vymedzujúcim maximálnu dĺžku práce. Skutočnosť, že v prejednávanej veci vyplýva rozpor priamo z obsahu zmluvy, podľa môjho názoru nemôže viesť v prejednávanej veci k odlišnému záveru, pokiaľ ide o priamy horizontálny účinok smernice.

63. Túto časť analýzy by som zhrnul tak, že podľa môjho názoru článok 288 tretí odsek ZFEÚ a judikatúra Súdneho dvora neumožňujú dospieť k záveru, že práva a povinnosti jednotlivcov môžu byť vo všeobecnosti záväzne definované na základe ustanovenia smernice „ako takého“ v rámci procesu určovania právneho základu rozhodnutia vydaného v spore medzi súkromnými osobami. V tejto súvislosti treba vychádzať z toho, že pri určovaní právneho základu tohto rozhodnutia nie je podstatné, či ide o vylúčenie ustanovenia vnútroštátneho práva alebo o jeho nahradenie ustanovením smernice, prípadne o doplnenie základu rozhodnutia o ustanovenie smernice. V konečnom dôsledku výrazy „nahradenie“ alebo „vylúčenie“ ustanovenia vnútroštátneho práva v horizontálnom vzťahu slúžia len na vymedzenie účinku prípadného zohľadnenia smernice v procese uplatňovania práva. Nie je však dôvod predpokladať, že smernica má priamy účinok v horizontálnom vzťahu, ak má jej zohľadnenie za následok len vylúčenie uplatnenia ustanovenia vnútroštátneho práva.

4. Dovolávanie sa všeobecných zásad práva Únie, najmä zmluvnej slobody

64. Komisia vo svojich písomných pripomienkach ako alternatívne riešenie navrhla neuplatniť predmetné ustanovenie z dôvodu, že je v rozpore so zmluvnou slobodou zaručenou článkom 16 Charty. Táto sloboda znamená, že strany môžu slobodne určiť cenu plnenia. Je obmedzená ustanovením vnútroštátneho práva, ktoré stanovuje povinné minimálne sadzby za určité služby. V dôsledku neprimeranosti stanoveného obmedzenia tejto slobody sa Komisia domnieva, že vnútroštátny súd nesmie uplatniť predmetné ustanovenie nemeckého práva, keďže je v rozpore s článkom 16 Charty.

65. Najprv uvediem podmienky, ktoré stanovuje judikatúra, pokiaľ ide o možnosť dovolávať sa Charty na účely vylúčenia uplatnenia ustanovenia vnútroštátneho práva, ktoré je v rozpore so smernicou [časť a)]. Následne preskúmam, či sú tieto podmienky splnené v kontexte zmluvnej slobody a práva na určenie ceny [časť b)]. Nakoniec sa budem zaoberať možnosťou uplatniť ustanovenie upravujúce túto slobodu v prejednávanej veci [časť c)].

[38] Rozsudok z 5. októbra 2004 (C-397/01 až C-403/01, EU:C:2004:584).

a) Podmienky dovolateľnosti všeobecných zásad práva Únie, najmä tých, ktoré sú konkretizované v Charte

66. V judikatúre, ktorá sa začala rozsudkom Mangold,[39] Súdny dvor pripustil možnosť neuplatniť v horizontálnom vzťahu vnútroštátne ustanovenia odporujúce smernici, ak si to vyžadujú všeobecné zásady práva Únie, najmä tie, ktoré sú konkretizované v Charte.[40]

67. Práve z tohto dôvodu sa Súdny dvor domnieval, že je odôvodnené odmietnuť uplatnenie vnútroštátnych ustanovení, ktoré sú v rozpore s ustanoveniami smernice 2000/78/ES[41], pokiaľ je to nevyhnutné na účely dodržiavania všeobecných zásad práva Únie, akou je zásada zákazu diskriminácie na základe veku,[42] zásada zákazu diskriminácie na základe náboženstva alebo viery[43] a právo na účinnú súdnu ochranu.[44] Vo veciach týkajúcich sa smernice 2003/88/ES[45] konštatoval, že je odôvodnené odmietnuť uplatnenie vnútroštátnych ustanovení, ktoré zasahujú do práva pracovníka na ročnú platenú dovolenku zaručeného v článku 31 ods. 2 Charty.[46]

68. Nesúhlasil však s uplatnením takého prístupu v súvislosti s povinnosťami vyplývajúcimi z článku 1 tretej smernice 90/232/EHS[47], lebo toto ustanovenie nemožno považovať za ustanovenie konkretizujúce všeobecnú zásadu práva Únie.[48] To isté platí, pokiaľ ide o ustanovenia smernice 2002/14/ES[49], keďže Súdny dvor konštatoval, že zákaz stanovený v článku 3 ods. 1 smernice sa nedá ako priamo uplatniteľné právne pravidlo vyvodiť ani zo znenia článku 27 Charty, ani z vysvetliviek k danému článku.[50]

39 Rozsudok z 22. novembra 2005 (C-144/04, EU:C:2005:709, bod 76).

40 Vzťah medzi všeobecnými zásadami práva Únie a základnými právami zaručenými v Charte nevyplýva priamo z judikatúry Súdneho dvora. V návrhoch prednesených vo veci Prigge a i. (C-447/09, EU:C:2011:321, bod 26), generálny advokát Cruz Villalón uviedol, že od vstupu Lisabonskej zmluvy do platnosti bol zákaz diskriminácie, ktorý predstavuje všeobecnú zásadu práva Únie, konkretizovaný v „Lisabonskej charte“. V týchto návrhoch budem pre zjednodušenie používať výraz „všeobecné zásady práva Únie, najmä tie, ktoré sú konkretizované v Charte“.

41 Smernica Rady z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolaní (Ú. v. ES L 303, 2000, s. 16; Mim. vyd. 05/004, s. 79).

42 Pozri najmä rozsudky z 22. novembra 2005, Mangold (C-144/04, EU:C:2005:709, bod 76); z 19. januára 2010, Kücükdeveci (C-555/07, EU:C:2010:21, bod 46), a z 19. apríla 2016, DI (C-441/14, EU:C:2016:278, body 35 až 37).

43 Pozri najmä rozsudky zo 17. apríla 2018, Egenberger (C-414/16, EU:C:2018:257, body 76, 77, a 79); z 11. septembra 2018, IR (C-68/17, EU:C:2018:696, body 69 až 71), a z 22. januára 2019, Cresco Investigation (C-193/17, EU:C:2019:43, body 76 a 80).

44 Pozri rozsudok zo 17. apríla 2018, Egenberger (C-414/16, EU:C:2018:257, bod 78).

45 Smernica Európskeho parlamentu a Rady zo 4. novembra 2003 o niektorých aspektoch organizácie pracovného času (Ú. v. EÚ L 299, 2003, s. 9; Mim. vyd. 05/004, s. 381).

46 Pozri najmä rozsudky zo 6. novembra 2018, Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften (C-684/16, EU:C:2018:874, body 71, 80, a 81, ako aj bod 2 výroku), ako aj zo 6. novembra 2018, Bauer a Willmeroth (C-569/16 a C-570/16, EU:C:2018:871, body 80, 84, a 91).

47 Tretia smernica rady zo 14. mája 1990 o aproximácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel (Ú. v. ES L 129, 1990, s. 33; Mim. vyd. 06/001, s. 249).

48 Pozri rozsudok zo 7. augusta 2018, Smith (C-122/17, EU:C:2018:631, bod 48).

49 Smernica Európskeho parlamentu a Rady z 11. marca 2002, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre informovanie a porady so zamestnancami v Európskom spoločenstve (Ú. v. ES L 80, 2002, s. 29; Mim. vyd. 05/004, s. 219).

50 Rozsudok z 15. januára 2014, Association de médiation sociale (C-176/12, EU:C:2014:2, bod 46).

69. Judikatúra Súdneho dvora bola predmetom určitej kritiky zo strany právnej náuky, ktorá jej vytýka, že vedie k príliš reštriktívnemu uplatňovaniu Charty vo vzťahoch medzi jednotlivcami [51] a podmieňuje toto uplatňovanie nejasnými kritériami. [52] Aj generálni advokáti sa v minulosti vyjadrili v prospech širšieho uplatňovania Charty v horizontálnych vzťahoch. [53] Súdny dvor napriek tomu v zásade zostáva verný svojmu opatrnému a kazuistickému prístupu. [54]

70. Situácia je paradoxná v tom zmysle, že vzhľadom na nemožnosť uplatniť smernice v horizontálnych vzťahoch sa účinok Charty, aktu primárneho práva, ktorý má rovnakú silu ako Zmluvy, v horizontálnych vzťahoch odhaľuje v priebehu rokov „po kúskoch“, pri príležitosti postupných návrhov na začatie prejudiciálneho konania, ktoré sa týkajú možnosti neuplatniť vnútroštátne ustanovenie odporujúce smernici, ktorá nebola prebratá alebo bola prebratá nesprávne. Ukázalo sa totiž, že v tejto oblasti má Charta mimoriadny praktický význam, lebo sa *de facto* stala, aby som použil jazyk alchymistov, filozofickým kameňom práva Únie, ktorý umožňuje „transmutáciu“ „neušľachtilých“ noriem (ustanovenia smerníc, ktoré nevyvolávajú horizontálny účinok) na normy „ušľachtilé“ (ktoré taký účinok vyvolávajú). Práve pri tejto príležitosti boli stanovené zásady uplatniteľnosti Charty vo vzťahoch medzi jednotlivcami.

71. Za súčasného stavu judikatúry Súdneho dvora je základnou podmienkou na to, aby mohlo byť ustanovenie Charty v rámci vnútroštátnych súdnych konaní použité ako samostatný základ rozhodnutia, jeho „sebestačnosť“ [55]. Dotknuté ustanovenie totiž musí postačovať na to, aby jednotlivcom samostatne priznávalo právo, ktorého sa môžu dovolávať v sporoch proti iným jednotlivcom. Aby to bolo možné, musí z neho vyplývať právo, ktoré je kogentné a zároveň bezpodmienečné. Posledná uvedená podmienka nie je splnená, ak si určenie obsahu tohto práva vyžaduje prijatie dodatočných ustanovení, či už v práve Únie alebo vo vnútroštátnom práve. [56]

72. Možnosť uplatniť ustanovenie Charty s cieľom zabezpečiť horizontálny účinok ustanovenia smernice je navyše podmienená existenciou väzby medzi konkrétnym ustanovením Charty a ustanovením smernice. Pokiaľ ide o určité práva, táto väzba by mala spočívať v tom, že ustanovenie Charty je konkretizované v ustanovení smernice. [57]

51 Pozri najmä LECZYKIEWICZ, D.: Horizontal application of the Charter of Fundamental Rights. In: *European Law Review*. 2013, 38(4), s. 479 až 497.

52 Pozri najmä FRANTZIOU, E.: *The horizontal effect of fundamental rights in the European Union: a constitutional analysis*. Oxford: Oxford University Press, 2019, podľa ktorej „the judgments remain rooted in largely unpredictable, case-by-case assessments, which predominantly concern direct effect, but marginalise the overall significance of horizontality in the field of fundamental rights (as well as the risk of its over-extension)“ [„rozsudky sú naďalej založené na posudzovaní jednotlivých prípadov, do veľkej miery nepredvídateľnom, ktoré sa týka predovšetkým priameho účinku, ale minimalizuje celkový význam horizontálneho aspektu základných práv (ako aj riziko jeho prílišného rozšírenia)“] (s. 114).

53 Pozri najmä návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Cruz Villalón vo veci Association de médiation sociale (C-176/12, EU:C:2013:491, body 34 až 38).

54 Vo svetle nedávnej judikatúry Súdneho dvora je napriek tomu možné položiť si otázku, či by mal generálny advokát Bot dnes rovnaký názor ako ten, ktorý vyjadril vo svojich návrhoch prednesených v spojených veciach Bauer a Willmeroth (C-569/16 a C-570/16, EU:C:2018:337, bod 95), v ktorých uviedol, že vtedajší prístup Súdneho dvora bol „príliš reštriktívny“.

55 Pozri v tomto smere návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Bot v spojených veciach Bauer a Willmeroth (C-569/16 a C-570/16, EU:C:2018:337, body 80 a 82 a citované pramene).

56 LENAERTS, K.: The Role of the EU Charter in the Member States. In: *The EU Charter of Fundamental Rights in the Member States*. Oxford: Hart, 2020, s. 32 a 33, a PRECHAL, S.: Horizontal direct effect of the Charter of Fundamental Rights of the EU. In: *Revista de Derecho Comunitario Europeo*. 2020, zv. 66, s. 420.

57 Táto podmienka nie je absolútna. Zdá sa, že v predchádzajúcej judikatúre hrala kľúčovú úlohu (pozri napríklad rozsudky z 19. januára 2010, Kücükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, bod 21; z 19. apríla 2016, DI, C-441/14, EU:C:2016:278, body 22, 27, 35, a 38, a zo 7. augusta 2018, Smith, C-122/17, EU:C:2018:631, bod 48). V rozsudku zo 6. novembra 2018, Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften (C-684/16, EU:C:2018:874, body 78 a 79), však Súdny dvor rozhodol, že nie je nevyhnutné, aby bolo právo na platenú ročnú dovolenku konkretizované v sekundárnom práve. K podobnému záveru dospel v rozsudku zo 17. apríla 2018, Egenberger (C-414/16, EU:C:2018:257, bod 78), pokiaľ ide o právo na účinnú súdnu ochranu.

73. Sú tieto podmienky splnené, pokiaľ ide o článok 16 Charty v rozsahu, v akom zaručuje zmluvnú slobodu?

74. Skôr než odpoviem na túto otázku, chcem zdôrazniť, že prejednávaná vec sa v podstate netýka priameho horizontálneho účinku ustanovenia Charty v klasickom zmysle slova. Nejde totiž o to, či ustanovenie Charty priamo ukladá povinnosti jednej zo zmluvných strán, ale len o to, či je možné neuplatniť ustanovenie vnútroštátneho práva v spore medzi súkromnými osobami z dôvodu jeho nezlučiteľnosti s ustanovením Charty, v tomto prípade s jej článkom 16. Aj v tejto situácii však musia byť tieto podmienky splnené, lebo rozhodujú o priamom účinku ustanovenia Charty, t. j. o jeho priamej uplatniteľnosti v prebiehajúcom spore.

b) Zmluvná sloboda

1) Úvodné pripomienky

75. Zmluvná sloboda[58] predstavuje jednu zo základných zásad súkromného práva spolu so zásadou plnenia zmlúv a zásadou dobrej viery. Hoci jej počiatky sa dajú nájsť už v staroveku, tradične sa vychádza z toho, že sa po prvý raz naplno prejavila v Napoleonovom zákonníku.[59]

76. Niekedy vzniká dojem, že zmluvná sloboda je, aby som použil anglickú terminológiu, ako „the elephant in the room“. Podľa môjho názoru ešte nenašla miesto, ktoré jej prináleží v systéme práva Únie. Napriek tomu predstavuje jeho základný kameň, a to najmä v súvislosti s uplatňovaním základných slobôd.[60] Bez tejto slobody by bola nemysliteľná existencia vnútorného trhu a vysoko konkurencieschopného sociálneho trhového hospodárstva, na ktoré odkazuje článok 3 ods. 3 ZEÚ, ako aj vedenie hospodárskej politiky v súlade so zásadou otvoreného trhového hospodárstva so slobodnou hospodárskou súťažou v zmysle článku 119 ZFEÚ. Napriek tomu zostáva skrytá za celým systémom ďalších zásad a práv Únie.

77. Súdny dvor by mal možno využiť príležitosť a podrobnejšie sa v prejednávanej veci zaoberať zmluvnou slobodou s cieľom spresniť jej miesto v systéme práva Únie.

2) Uznanie zmluvnej slobody v práve a v judikatúre

78. Za súčasného stavu práva je zmluvná sloboda zaručená v článku 16 Charty. Nie je síce výslovne spomenutá v jeho znení, z vysvetliviek k Charte základných práv[61] však vyplýva, že táto sloboda je zložkou slobody podnikania, ktorej je tento článok venovaný.

58 V Poľsku sa v právnej vede často používa výraz „zásada zmluvnej slobody“. Aby nevznikol dojem, že vopred určujem kvalifikáciu tejto slobody ako „zásady“, a nie ako „práva“ v zmysle článku 52 Charty, budem v týchto návrhoch používať výraz „zmluvná sloboda“.

59 TRZASKOWSKI, R.: *Granice swobody kształtowania treści i celu umów obligacyjnych. Artykuł 353(1) k.c.* Kraków: Zakamycze, 2005, s. 41. Tento autor však rovnako ako GHESTIN, J.: *Traité de droit civil. La formation du contrat*. Paris, 1993, s. 41, uvádza, že článok 1134 tohto zákonníka, ktorý sa tradične považuje za vyjadrenie tejto zásady, ju v skutočnosti vôbec nevyjadruje.

60 Ako nedávno uviedol BASEDOW, J.: „while the freedom of contract was a necessary element in the overall scheme of the internal market from the very beginning, it has only much more recently been acknowledged as a principle of EU law“ [„hoci zmluvná sloboda bola od začiatku nevyhnutným prvkom celkového systému vnútorného trhu, až omnoho neskôr bola uznaná ako zásada práva Únie“] (BASEDOW, J.: *EU Private Law. Anatomy of a Growing Legal Order*. 2021, Cambridge – Antwerp – Chicago: Intersentia, č. 68, s. 426).

61 Ú. v. EÚ C 303, 2007, s. 17, ďalej len „vysvetlivky k Charte“.

79. Ustanovenie Charty môže zaručovať rôzne práva a slobody a vyjadrovať rozličné zásady,[62] z ktorých niektoré môžu spĺňať podmienky na to, aby mohli byť základom rozhodnutí vydaných vo vnútroštátnych súdnych konaniach, a iné zas nie.[63] Skutočnosť, že článok 16 Charty sa týka najmä zmluvnej slobody, neznamená, že podmienky na jeho uplatnenie pred vnútroštátnymi súdmi budú platiť aj pre ďalšie práva alebo slobody zaručené týmto článkom. Vzhľadom na predmet prejednávanej veci preskúmam len zmluvnú slobodu a následne sa budem zaoberať špecifickým právom, ktoré z nej vyplýva.

80. Z vysvetliviek k Charte výslovne vyplýva, že jej článok 16 len kodifikuje judikatúru, v ktorej Súdny dvor už uznal, že zmluvná sloboda je v práve Únie záväzná.[64] Postavenie zmluvnej slobody ako zásady práva Únie bolo následne potvrdené v judikatúre Súdneho dvora vydanej po prijatí Charty.[65] Môžem teda pripustiť, že zmluvná sloboda predstavuje ustálenú slobodu, ktorú zaručuje právo Únie. Považuje sa za právo, a nie za zásadu v zmysle článku 52 ods. 5 Charty.[66]

3) Obsah zmluvnej slobody

81. Zmluvná sloboda predstavuje určitú kategóriu slobody vo všeobecnosti. V tomto smere ide o slobodu v oblasti súkromnoprávnych záväzkov. Táto sloboda je často stotožňovaná so slobodnou vôľou jednotlivca, hoci je užšia v tom zmysle, že sa netýka akéhokoľvek právneho aktu, ale len zmlúv.[67]

82. Tradične sa uznáva, že zmluvná sloboda zahŕňa prinajmenšom slobodu uzavrieť zmluvu, vybrať si zmluvného partnera, určiť obsah zmluvy, a teda záväzkový vzťah, ako aj zvoliť si formu zmluvy.[68] Právo na slobodné určenie obsahu právneho vzťahu stranami však zahŕňa právo stanoviť výšku vzájomných plnení, najmä cenu alebo odmenu za plnenie protistrany.

62 Pozri vysvetlivky k Charte, pokiaľ ide o článok 52 ods. 5 Charty.

63 Pozri LENAERTS, c. d., s. 33, ktorý uvádza, že pokiaľ ide len o jeho podstatu („the essence"), článok 31 ods. 2 Charty vyvoláva priamy horizontálny účinok.

64 Vysvetlivky k Charte v tomto smere odkazujú na rozsudky zo 16. januára 1979, Sukkerfabriken Nykøbing (151/78, EU:C:1979:4, bod 19), a z 5. októbra 1999, Španielsko/Komisia (C-240/97, EU:C:1999:479, bod 99).

65 Pozri najmä rozsudky z 22. januára 2013, Sky Österreich (C-283/11, EU:C:2013:28, body 42 a 43); z 18. júla 2013, Alemo-Herron a i. (C-426/11, EU:C:2013:521, body 32 až 35), ako aj z 24. septembra 2020, YS (Podnikové dôchodky riadiacich pracovníkov) (C-223/19, EU:C:2020:753, bod 86).

66 Rozsudok z 22. januára 2013, Sky Österreich (C-283/11, EU:C:2013:28, body 43 až 48). Pozri tiež OLIVER, P.: What purpose does Article 16 of the Charter serve?. In: *General Principles of EU law and European Private Law*. The Netherlands, Wolters Kluwer, 2013, bod 12.06, s. 295 a 296; JARASS, H. D.: Art. 16 Unternehmerische Freiheit. In: *Charta der Grundrechte des Europäischen Union. Kommentar*. č. 2, 4. vydanie, München: C.H. Beck, 2021.

67 MACHNIKOWSKI, P.: *Swoboda umów według art. 353(1) k.c. Konstrukcja prawna*. Warszawa: C.H. Beck, 2005, s. 2 a 3.

68 MACHNIKOWSKI, P., c. d., s. 3 a 4. Toto vymedzenie je v súlade so znením článku 1102 francúzskeho code civil (Občiansky zákonník), podľa ktorého „každý môže slobodne uzavrieť alebo neuzavrieť zmluvu, vybrať si zmluvného partnera a určiť obsah a formu zmluvy v zákonom stanovených medziach". Pozri tiež VON BAR, C., CLIVE, E., SCHULTE-NÖLKE, H. (eds.): *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Munich: Sellier, Outline Edition, 2009, zv. II – I:102: Party Autonomy (1) „Parties are free to make a contract or other juridical act and to determine its contents, subject to any applicable mandatory rules" [Autonómia zmluvných strán (1) „S výhradou platných záväzných predpisov môžu strany slobodne uzavrieť zmluvu alebo iný právny akt a určiť jeho obsah"], ako aj Zásady UNIDROIT 2016, článok 1.1 nazvaný „Zmluvná sloboda", podľa ktorého „strany môžu slobodne uzavrieť zmluvu a určiť jej obsah".

83. Táto predstava o zmluvnej slobode sa odráža v judikatúre Súdneho dvora. Súdny dvor výslovne uviedol, že ak členský štát uloží jednotlivcovi povinnosť uzavrieť zmluvu, predstavuje to podstatný zásah do zmluvnej slobody,[69] a že zmluvná sloboda zahŕňa najmä slobodnú voľbu hospodárskeho partnera,[70] právo strán slobodne si dohodnúť vzájomné záväzky[71] vrátane určenia ceny za plnenie[72] a nakoniec právo pozmeniť uzavretú zmluvu.[73]

84. Vzhľadom na predchádzajúce úvahy sa domnievam, že zmluvná sloboda je právom uznaným v právnych poriadkoch členských štátov, ako aj v práve Únie. Pre jednotlivcov z nej vyplývajú určité práva, ktorým zodpovedá povinnosť zdržať sa akéhokoľvek zásahu do slobodnej vôle strán, najmä nariadením uzavretia alebo ukončenia zmluvy, prípadne požadovaním určitého jej obsahu.

4) Význam odkazu uvedeného v článku 16 Charty

85. Znenie článku 16 Charty môže viesť k pochybnostiam o kategorickej povahe tohto záveru. Vyplýva z neho totiž, že sloboda podnikania sa uznáva „v súlade s právom Únie, vnútroštátnymi právnymi predpismi a praxou“. V rozsudku Association de médiation sociale[74] však Súdny dvor konštatoval, že „zo znenia článku 27 Charty[[75]]… jasne vyplýva, že aby tento článok nadobudol úplný účinok, musí byť spresnený ustanoveniami práva Únie alebo vnútroštátneho práva“.[76] V dôsledku toho sa zákaz, ktorý bol rozhodujúci v tejto veci, nedá ako priamo uplatniteľné právne pravidlo vyvodiť ani zo znenia článku 27 Charty, ani z vysvetliviek k danému článku.[77]

86. Na rozdiel od práv zakotvených v článku 27 Charty ale zmluvná sloboda síce nie je výslovne spomenutá v znení článku 16, vo vysvetlivkách k Charte je však uvedené, že je chránená týmto ustanovením. Potvrdzuje to aj judikatúra Súdneho dvora. Nie je teda dôvod jednoducho vo vzťahu k nej uplatniť judikatúru, ktorá sa týka článku 27 Charty.

87. Rovnako sa domnievam, že odkaz na právo Únie a na vnútroštátne právo v článku 16 Charty má inú povahu ako odkaz uvedený v článku 27 Charty. V poslednom uvedenom prípade ide o odkaz na ustanovenia, ktoré právo len zakladajú, zatiaľ čo v prvom prípade ide o odkaz na ustanovenia vymedzujúce podmienky výkonu práva, ktoré už existuje a je zaručené Chartou.

88. Ako vyplýva z vysvetliviek k Charte, právo zaručené v článku 16 „sa vykonáva samozrejme s ohľadom na právo Únie a vnútroštátne právne predpisy. Môže podliehať obmedzeniam ustanoveným v článku 52 ods. 1 charty“. Ako však zdôraznil Súdny dvor, sloboda podnikania

69 Pozri najmä rozsudok z 28. apríla 2009, Komisia/Taliansko (C-518/06, EU:C:2009:270, body 66 až 71).

70 Pozri najmä rozsudky z 22. januára 2013, Sky Österreich (C-283/11, EU:C:2013:28, bod 43), a z 20. decembra 2017, Polkomtel (C-277/16, EU:C:2017:989, bod 50).

71 Pozri najmä rozsudok z 20. mája 2010, Harms (C-434/08, EU:C:2010:285, bod 36).

72 Pozri najmä rozsudky z 22. januára 2013, Sky Österreich (C-283/11, EU:C:2013:28, bod 43); z 20. decembra 2017, Polkomtel (C-277/16, EU:C:2017:989, bod 50), a z 24. septembra 2020, YS (Podnikové dôchodky riadiacich pracovníkov) (C-223/19, EU:C:2020:753, bod 86).

73 Pozri najmä rozsudok z 5. októbra 1999, Španielsko/Komisia (C-240/97, EU:C:1999:479, bod 99).

74 Rozsudok z 15. januára 2014 (C-176/12, EU:C:2014:2).

75 Článok 27 Charty stanovuje: „Pracovníkom alebo ich zástupcom sa zaručuje na zodpovedajúcich úrovniach právo na informácie a konzultácie v primeranom čase v prípadoch a za podmienok ustanovených právom Únie a vnútroštátnymi právnymi predpismi a praxou.“

76 Rozsudok z 15. januára 2014, Association de médiation sociale (C-176/12, EU:C:2014:2, bod 45).

77 Rozsudok z 15. januára 2014, Association de médiation sociale (C-176/12, EU:C:2014:2, bod 46).

nepredstavuje absolútne privilégium, ale ju treba posudzovať s ohľadom na jej spoločenskú funkciu.[78] Môže byť podriadená veľkému rozsahu zásahov verejnej moci, ktoré sú schopné vo verejnom záujme obmedziť výkon hospodárskej činnosti.[79] To isté platí pre zmluvnú slobodu.

89. V tejto súvislosti súhlasím s názorom právnej náuky, podľa ktorého je cieľom odkazu uvedeného v článku 16 Charty len zdôrazniť, že pokiaľ ide o právo zaručené v tomto článku, prípustná miera štátnych zásahov je vyššia než v prípade ostatných práv. Naopak, tento odkaz neznamená obmedzenie úrovne ochrany zaručenej týmto právom, ani že má postavenie zásady, ani že ide o právo „druhej kategórie“[80].

90. Tieto úvahy nemenia nič na tom, že v praxi sú rozhodnutia zriedkavo založené na článku 16 Charty.[81] V porovnaní s ďalšími základnými právami musí sloboda podnikania, a teda aj zmluvná sloboda, často ustúpiť pred inými hodnotami chránenými právom Únie.[82] Potreba rozsiahleho zasahovania do zmluvnej slobody je zvlášť citeľná, pokiaľ ide o regulované trhy a spotrebiteľské transakcie.

5) Sebestačnosť článku 16 Charty v rozsahu, v akom priznáva stranám právo stanoviť cenu za službu

91. Spomedzi týchto práv, ktoré tvoria obsah zmluvnej slobody a sú potvrdené judikatúrou Súdneho dvora, je v prejednávanej veci dôležité právo zmluvných strán na určenie obsahu právneho vzťahu stanovením ceny za službu. V ďalšej časti svojej analýzy sa budem zaoberať len týmto právom.

92. Domnievam sa, že právo strán na stanovenie ceny za plnenie, ktoré je predmetom zmluvy, je natoľko zrejmé, jasné a jednoznačné, že nie je potrebné spresniť jeho obsah v práve Únie ani vo vnútroštátnom práve.

93. V rozsahu, v akom článok 16 Charty zaručuje zmluvným stranám slobodu pri stanovovaní ceny za plnenie, je teda „sebestačným“ ustanovením. Spĺňa preto základnú podmienku na to, aby mohol vyvolávať priamy účinok.

6) Prípustnosť obmedzení zmluvnej slobody, pokiaľ ide o právo na stanovenie ceny

94. Z pripomienok uvedených v bode 88 vyššie vyplýva, že existencia obmedzenia zmluvnej slobody je vlastná samotnej tejto slobode. Jej obsah je v podstate negatívne vymedzený obmedzeniami, ktoré jej ukladá právo Únie a právne poriadky členských štátov. Prípustnosť týchto obmedzení je potrebné posudzovať z hľadiska článku 52 ods. 1 Charty.

78 Pozri najmä rozsudky z 9. septembra 2004, Španielsko a Fínsko/Parlament a Rada (C-184/02 a C-223/02, EU:C:2004:497, body 51 a 52); zo 6. septembra 2012, Deutsches Weintor (C-544/10, EU:C:2012:526, bod 54); z 22. januára 2013, Sky Österreich (C-283/11, EU:C:2013:28, bod 45), a z 24. septembra 2020, YS (Podnikové dôchodky riadiacich pracovníkov) (C-223/19, EU:C:2020:753, bod 88).

79 Rozsudok z 22. januára 2013, Sky Österreich (C-283/11, EU:C:2013:28, bod 46).

80 Pozri v tomto zmysle najmä LEONARD, T., SALTEUR, J.: Article 16. Liberté d'entreprise. In: PICOD, F., RIZCALLAH, C., VAN DROOGHENBROECK, S. (eds.): *Charte des droits fondamentaux de l'Union européenne: commentaire article par article*. 2020, 2. vyd. Bruxelles: Bruylant, s. 407, bod 15, s. 415, bod 24, a JARASS, H. D., c. d., č. 20.

81 OLIVER, P., c. d., bod 12.08, s. 299. Autor vyjadruje názor, podľa ktorého je toto ustanovenie vyhradené pre krajné prípady.

82 Pokiaľ ide o právo duševného vlastníctva, pozri najmä rozsudok z 24. novembra 2011, Scarlet Extended (C-70/10, EU:C:2011:771, bod 50), alebo pokiaľ ide o právo verejnosti na informácie, rozsudok z 22. januára 2013, Sky Österreich (C-283/11, EU:C:2013:28, bod 66).

95. Obmedzenie slobody môže vyplývať z vnútroštátneho práva alebo z práva Únie, prípadne z oboch súčasne. [83]

7) Model dovolávania sa článku 16 Charty v horizontálnom vzťahu

96. Treba nájsť odpoveď na otázku, ako by bolo možné dovolávať sa práva strán na stanovenie ceny za plnenie v spore medzi súkromnými osobami. Možnosť dovolávať sa tohto práva totiž nie je v úplnom súlade s modelom známym z doterajšej judikatúry.

97. Judikatúra Súdneho dvora, ktorá pripustila možnosť priamo sa dovolávať všeobecných zásad práva Únie, najmä tých, ktoré sú konkretizované v Charte, sa týkala subjektívnych práv jednotlivcov, z ktorých vyplývali konkrétne práva, ktorým zodpovedali povinnosti jednotlivcov predstavujúcich protistranu v spore. Právu na dovolenku alebo na nediskrimináciu zodpovedala povinnosť protistrany v spore: či už ide o povinnosť poskytnúť dovolenku, v prípade potreby v podobe náhrady za nevyčerpanú dovolenku, alebo o povinnosť priznať práva, ktoré požívali iné osoby nachádzajúce sa v rovnakej situácii. [84]

98. Pokiaľ ide o právo stanoviť cenu za službu, toto uvažovanie sa nemôže uplatniť. Na jednej strane zmluvná sloboda znamená, že jednotlivec má právo na to, aby nedochádzalo k zásahom do slobodnej vôle strán právneho vzťahu, či už možného alebo existujúceho. Toto právo nie je také hmatateľné ako právo na dovolenku alebo na zamestnanie. Na druhej strane nejde o právo priznané jednotlivcovi, ktorý je účastníkom sporu. Zásah do zmluvnej slobody sa totiž prejavuje predovšetkým v podobe obmedzení výkonu tejto slobody, ktoré uloží subjekt stojaci mimo existujúceho alebo možného právneho vzťahu. Tieto obmedzenia pochádzajú bezpochyby od štátu, prípadne od subjektu, ktorý môže prijímať záväzné ustanovenia vymedzujúce pravidlá uzatvárania zmlúv v určitej oblasti. Povinnosti plynúce zo zmluvnej slobody však neznáša iný jednotlivec, najmä nie druhá zmluvná strana. [85]

99. Právo požadovať zaplatenie dohodnutej ceny totiž nemožno stotožniť s právom na určenie obsahu právneho vzťahu, najmä ceny. Toto právo totiž nemá pôvod v zmluvnej slobode, ale v konkrétnej už uzavretej zmluve. Neplnenie alebo nesprávne plnenie zmluvy jednou zo strán nie je prejavom porušenia zmluvnej slobody, ale porušenia zásady plnenia záväzkov. [86]

100. Ako totiž správne uviedla Komisia na pojednávaní, zmluvná sloboda chráni obe strany pred vonkajšími zásahmi, a nie jednu pred druhou. Základné právo na stanovenie ceny je spoločným právom oboch strán, a nie právom jednej z nich vo vzťahu k druhej.

101. Z toho vyplýva, že k porušeniu práv vyplývajúcich zo zmluvnej slobody dochádza najprv na vertikálnej úrovni. Nie je na tom nič nezvyčajné vzhľadom na to, že v zásade vo všetkých situáciách, v ktorých Súdny dvor uznal priamy horizontálny účinok Charty, došlo k porušeniu základného práva najprv vo vertikálnom vzťahu, lebo štát nezabezpečoval primeranú ochranu

[83] Vzhľadom na zásadu prednosti obmedzenia vyplývajúce z vnútroštátneho práva nemôžu byť v rozpore s obmedzeniami vyplývajúcimi z práva Únie.

[84] Aj keď to Súdny dvor výslovne nepripúšťa, dôsledkom uznania práva predovšetkým na náhradu za nevyčerpanú dovolenku je povinnosť zamestnávateľa zaplatiť ju.

[85] JARASS, H. D., c. d., č. 2.

[86] Pozri v tomto smere jasné rozlišovanie medzi zásadami vyplývajúcimi zo Zásad UNIDROIT 2016, komentár k článku 1.3 nazvaný „Záväznosť zmluvy“: „1. Zásada *pacta sunt servanda*. Tento článok ukladá ďalšiu základnú zásadu zmluvného práva…“

základných práv jednotlivcov. Až následne vznikla otázka, či v prípade neexistencie ustanovenia zabezpečujúceho túto ochranu bol iný jednotlivec povinný správať sa určitým vhodným spôsobom. [87]

102. Z formálneho hľadiska osobitosť porušenia zmluvnej slobody spočíva v tom, že sa dotýka oboch zmluvných strán. Do ich právneho záujmu sa však môže premietnuť rôznym spôsobom. Pre jednu môže znamenať dodatočné právo a pre druhú povinnosť.

103. Keďže hlavným spôsobom zásahu do zmluvnej slobody sú obmedzenia, ktoré v tomto smere zaviedol štát, jedinou možnosťou ochrany proti tomuto zásahu v rámci sporu so zmluvnou stranou, ktorej práva vyplývajú z takého obmedzenia, je namietať nezákonnosť obmedzenia slobody. Zákonnosť tohto obmedzenia zas závisí od toho, či je v súlade s podmienkami, ktoré musia spĺňať obmedzenia práv a slobôd uvedených v článku 52 ods. 1 Charty. Konštatovanie nezákonnosti obmedzenia znamená porušenie základného práva zaručeného v článku 16 Charty.

104. Vzhľadom na tieto skutočnosti je jasné, že taká vec, akou je prejednávaná, sa netýka priameho horizontálneho účinku v klasickom zmysle slova, z ktorého vyplýva, že jednotlivec je adresátom legislatívneho ustanovenia, a teda musí konať určitým spôsobom. Ide o to, či je v spore možné dovolávať sa Charty ako referenčnej normy na skúmanie zákonnosti s cieľom preukázať nezákonnosť ustanovenia, ktoré predstavuje základ žaloby. [88]

105. Nevidím dôvod, prečo by článok 16 Charty nemohol byť takou referenčnou normou na účely skúmania zákonnosti. Tento článok je dostatočne presný a bezpodmienečný v rozsahu relevantnom na riešenie prejednávanej veci, t. j. v rozsahu, v akom z neho možno odvodiť slobodu jednotlivcov pri stanovovaní ceny. Ak by tento článok porušovalo ustanovenie vnútroštátneho práva patriace do pôsobnosti Charty, bolo by potrebné uplatniť rovnaké zásady ako v prípade rozporu medzi vnútroštátnymi ustanoveniami a ustanoveniami Zmlúv, podľa ktorých sa ustanovenie vnútroštátneho práva neuplatní. [89]

106. Článok 51 ods. 1 Charty tomuto záveru nebráni. Súdny dvor totiž uviedol, že okolnosť, že niektoré ustanovenia primárneho práva sú určené v prvom rade členským štátom, nevylučuje, že by sa tieto ustanovenia mohli uplatňovať vo vzťahoch medzi jednotlivcami. [90]

c) Možnosť dovolávať sa zmluvnej slobody v spore vo veci samej

107. Prejednávaná vec patrí do pôsobnosti článku 16 Charty. Predmetné ustanovenie vnútroštátneho práva totiž stanovuje obmedzenie zmluvnej slobody zaručenej týmto článkom a patrí do pôsobnosti práva Únie, konkrétne článku 15 ods. 1, článku 15 ods. 2 písm. g) a článku 15 ods. 3 smernice 2006/123.

87 Pozri v tomto smere FRANTZIOU, E., c. d., s. 39, ktorá tvrdí: „Indeed, it is not necessary to view vertical and horizontal povinnosťs to protect fundamental rights as emphatically separate issues. Responsibility for violations of fundamental rights operates on a spectrum, which ranges from state obligations to the duties we owe to one another.“ [„Vertikálne a horizontálne povinnosti ochrany základných práv totiž netreba považovať za absolútne odlišné otázky. Zodpovednosť za porušenie základných práv má viacero aspektov od povinností štátu až po povinnosti, ktoré máme voči sebe navzájom.“]

88 Právna náuka považuje túto situáciu za podobnú trojstranným situáciám, ktoré som spomenul v bode 28 vyššie. Pozri LECZYKIEWICZ, D.: Horizontal Effect of Fundamental Rights: In Search of Social Justice or Private Autonomy in EU Law. In: *General Principles of EU law and European Private Law*, c. d., bod 6.06, s. 185.

89 Pozri najmä rozsudok z 9. marca 1978, Simmenthal (106/77, EU:C:1978:49, bod 25).

90 Pozri rozsudok zo 6. novembra 2018, Bauer a Willmeroth (C-569/16 a C-570/16, EU:C:2018:871, bod 88).

108. Predmetné ustanovenie vnútroštátneho práva je v rozpore s uvedenými ustanoveniami smernice 2006/123, čo výslovne vyplýva z rozsudku Komisia/Nemecko [91] a z uznesenia hapeg dresden. [92] Vnútroštátne súdy sú rozsudkom vydaným na základe článku 258 ZFEÚ viazané.

109. Článok 15 ods. 2 písm. g) a článok 15 ods. 3 smernice 2006/123 stanovuje pre členské štáty špecifické požiadavky, pokiaľ ide o prijímanie vnútroštátnych ustanovení upravujúcich ceny služieb, ktoré patria do pôsobnosti kapitoly III tejto smernice. [93]

110. Normotvorca Únie už pri prijatí týchto ustanovení zvážil rôzne dotknuté základné práva a posúdil primeranosť opatrenia.

111. V oblasti pôsobnosti článku 15 ods. 2 písm. g) a článku 15 ods. 3 smernice 2006/123 musia obmedzenia zmluvnej slobody vyplývajúce z vnútroštátneho práva dodržiavať medze stanovené ustanoveniami práva Únie.

112. V dôsledku toho konštatovanie Súdneho dvora v rozsudku Komisia/Nemecko, [94] podľa ktorého je predmetné ustanovenie vnútroštátneho práva, ktoré obmedzuje právo na slobodné určenie ceny, v rozpore s ustanovením práva Únie, ktoré vymedzuje hranice prijímania takých ustanovení, automaticky znamená, že je potrebné upustiť od uplatnenia ustanovenia vnútroštátneho práva. V prípade takého rozporu je totiž nepochybné, že obmedzenie práva na slobodné stanovenie ceny ustanovením vnútroštátneho práva nie je v súlade s podmienkami článku 52 ods. 1 Charty. Porušuje teda článok 16 Charty.

113. Z toho vyplýva, že vnútroštátny súd v spore vo veci samej nesmie uplatniť predmetné ustanovenie vnútroštátneho práva, ktoré je v rozpore so smernicou 2006/123, z dôvodu potreby dodržiavať zmluvnú slobodu ako základné právo, pokiaľ ide o právo strán na stanovenie ceny.

114. Práve preto sa bez ohľadu na návrh uvedený v časti D bode 1 svojej analýzy domnievam, že ak nie je možný výklad v súlade s právom Únie, vnútroštátny súd prejednávajúci spor medzi súkromnými osobami, ktorého predmetom je nárok založený na vnútroštátnom ustanovení stanovujúcom minimálne sadzby platné pre poskytovateľov služieb v rozpore s článkom 15 ods. 1, článkom 15 ods. 2 písm. g) a článkom 15 ods. 3 smernice 2006/123, musí upustiť od uplatnenia takého vnútroštátneho ustanovenia. Túto povinnosť má vnútroštátny súd na základe článku 16 Charty.

5. Povinnosť vykonať rozsudok konštatujúci, že členský štát si nesplnil povinnosť

115. V prejednávanej veci je potrebné nájsť odpoveď na otázku, či vnútroštátny súd musí upustiť od uplatnenia predmetného vnútroštátneho ustanovenia z dôvodu, že rozsudok vydaný na základe článku 258 ZFEÚ konštatoval nezlučiteľnosť tohto ustanovenia so smernicou.

91 Rozsudok zo 4. júla 2019 (C-377/17, EU:C:2019:562).

92 Uznesenie zo 6. februára 2020 (C-137/18, neuverejnené, EU:C:2020:84).

93 V tomto smere chcem poukázať na to, že článok 15 ods. 2 písm. g) a článok 15 ods. 3 smernice 2006/123 neupravuje absolútny zákaz regulácie cien, ale len povinnosť dbať na to, aby ustanovenia stanovujúce minimálne a maximálne sadzby za služby spĺňali podmienky uvedené v článku 15 ods. 3, konkrétne podmienky nediskriminácie, nevyhnutnosti a proporcionality.

94 Rozsudok zo 4. júla 2019 (C-377/17, EU:C:2019:562).

116. Podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora má konštatovanie uvedené v rozsudku vydanom v súlade s článkom 258 ZFEÚ, podľa ktorého si členský štát nesplnil povinnosti vyplývajúce zo Zmluvy, deklaratórnu povahu.[95] Taký rozsudok však ukladá povinnosti štátnym orgánom, ktoré ho musia vykonať. Túto povinnosť majú aj súdy, ktoré musia zabezpečiť jeho dodržiavanie pri výkone svojej funkcie,[96] a to vrátane povinnosti upustiť od uplatňovania ustanovení, ktoré sú v rozpore s právom Únie.[97]

117. Predstavuje posledná uvedená povinnosť samostatný dôvod na neuplatnenie vnútroštátneho ustanovenia, ktoré je v rozpore so smernicou, v horizontálnom vzťahu?

118. Podľa môjho názoru nie.

119. Po prvé z judikatúry Súdneho dvora vyplýva, že v rámci konania upraveného v článku 258 ZFEÚ Súdny dvor nemá právomoc zrušiť právne akty členských štátov.[98] Ak by som však vychádzal z toho, že ustanovenie vnútroštátneho práva, ktorého rozpor so smernicou bol konštatovaný v rozsudku vydanom na základe článku 258 ZFEÚ, z dôvodu tohto rozsudku vnútroštátne súdy nesmú uplatniť, malo by to následky rovnocenné s jeho zrušením.

120. Po druhé ako zdôraznil samotný Súdny dvor v rozsudku Waterkeyn a i.[99], pokiaľ rozsudok konštatuje, že členský štát si nesplnil povinnosti vyplývajúce zo Zmluvy, súdy tohto členského štátu musia na základe ustanovenia (aktuálneho) článku 260 ods. 1 ZFEÚ z tohto rozsudku vyvodiť dôsledky. Napriek tomu si treba uvedomiť, že konkrétne práva jednotlivcov nevyplývajú z tohto rozsudku, ale z ustanovení práva Únie, ktoré majú priamy účinok vo vnútroštátnom právnom poriadku.

121. Táto argumentácia je aj v súlade s judikatúrou Súdneho dvora, ktorá sa týka zodpovednosti členského štátu v prípade neprebratia alebo nesprávneho prebratia smernice, ktorá sa začala rozsudkom Francovich[100], z ktorého vyplýva, že základom žaloby o náhradu škody v takej situácii nie je samotný rozsudok konštatujúci, že členský štát si nesplnil povinnosti, ale sú ním ustanovenia práva Únie.[101]

122. Domnievam sa preto, že aj keď rozsudok vydaný na základe článku 258 ZFEÚ ukladá súdom členského štátu konkrétne povinnosti, nie je pre ne zdrojom nových právomocí v porovnaní s tými, ktoré už majú. V dôsledku toho ak na základe práva Únie rozpor ustanovenia vnútroštátneho práva s ustanovením práva Únie, ktoré má priamy účinok, znamená pre vnútroštátny súd povinnosť vylúčiť uplatnenie ustanovenia vnútroštátneho práva, rozsudok vydaný na základe článku 258 ZFEÚ túto povinnosť len aktualizuje.

95 Rozsudok zo 16. decembra 1960, Humblet/Belgicko (6/60-IMM, EU:C:1960:48).

96 Pozri najmä rozsudok zo 14. decembra 1982, Waterkeyn a i. (314/81 až 316/81 a 83/82, EU:C:1982:430, bod 14).

97 Pozri najmä rozsudky z 13. júla 1972, Komisia/Taliansko (48/71, EU:C:1972:65, bod 7), a z 19. januára 1993, Komisia/Taliansko (C-101/91, EU:C:1993:16, bod 24).

98 Rozsudok zo 16. decembra 1960, Humblet/Belgicko (6/60-IMM, EU:C:1960:48, s. 1145).

99 Rozsudok zo 14. decembra 1982 (314/81 až 316/81 a 83/82, EU:C:1982:430, bod 16).

100 Rozsudok z 19. novembra 1991 (C-6/90 a C-9/90, EU:C:1991:428).

101 Pozri body 40, 41 a 44 tohto rozsudku.

123. Článok 260 ods. 1 ZFEÚ nie je možné vykladať v tom zmysle, že rozsudok vydaný na základe článku 258 ZFEÚ ukladá jednotlivcom nové povinnosti, ktoré podľa článku 288 tretieho odseku ZFEÚ nemôže jednotlivcom uložiť samotná smernica. V takom prípade by rozsudok vydaný na základe článku 258 ZFEÚ viedol k zmene záväzného účinku ustanovení smernice ako prameňa práva Únie.

124. Rovnako ako záväzný výklad ustanovení smernice, ktorý vyplýva z rozsudku vydaného v prejudiciálnom konaní, zaväzuje vnútroštátny súd, ale nemá za účinok zmenu pravidiel uplatnenia smernice v horizontálnych vzťahoch, podľa môjho názoru nie je ani dôvod na to, aby taký účinok vyvolal rozsudok vydaný na základe článku 258 ZFEÚ.

125. Z takého rozsudku nepochybne vyplýva určitý výklad práva Únie. Tento výklad viaže vnútroštátne súdy pri uplatňovaní práva. Vnútroštátny súd je povinný zohľadniť ho. V tomto smere nie je podstatné, že sa táto povinnosť zhoduje s povinnosťou dosiahnuť súlad s rozsudkom vydaným v rámci konania upraveného v článku 258 ZFEÚ.

126. Z predchádzajúcich dôvodov sa domnievam, že rozsudok vydaný na základe článku 258 ZFEÚ sám osebe neumožňuje upustiť v horizontálnom vzťahu od uplatnenia vnútroštátneho ustanovenia, ktoré je v rozpore so smernicou, ktorej sa tento rozsudok týka.

V. Návrh

127. Vzhľadom na predchádzajúce úvahy navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na prejudiciálne otázky, ktoré položil Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor, Nemecko), takto:

Vnútroštátny súd prejednávajúci spor medzi súkromnými osobami, ktorého predmetom je nárok založený na vnútroštátnom ustanovení, ktoré stanovuje minimálne sadzby platné pre poskytovateľov služieb v rozpore s článkom 15 ods. 1, článkom 15 ods. 2 písm. g) a článkom 15 ods. 3 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2006/123/ES z 12. decembra 2006 o službách na vnútornom trhu, také vnútroštátne ustanovenie nesmie uplatniť. Táto povinnosť prináleží vnútroštátnemu súdu na základe:

– ustanovení článku 15 ods. 2 písm. g) a článku 15 ods. 3 smernice 2006/123, ktoré konkretizujú slobodu usadiť sa vyplývajúcu z článku 49 ZFEÚ, a

– článku 16 Charty základných práv Európskej únie.